

Excursions pel Montsec

28 itineraris

*Recull guanyador
del VIII Premi Vertex,
convocat per la FEEC*

Joan Ramon Segura

Crosselandia Edicions

Azimut
103

Col·lecció: Azimut - 103

EXCURSIONS PEL MONTSEC

28 ITINERARIS

JOAN RAMON SEGURA

Cossetània
EDICIONS

AQUEST LLIBRE FOU MEREIXEDOR DEL
VIII PREMI VÈRTEX A UN REULL D'ITINERARIS DE MUNTANYA,
CONVOCAT PER LA
FEDERACIÓ D'ENTITATS EXCURSIONISTES DE CATALUNYA,
AMB LA COL-LABORACIÓ DE COSSETÀNIA EDICIONS

Aquest llibre ha estat publicat amb la col·laboració de:

CENTRE EXCURSIONISTA DE LLEIDA

Primera edició: març del 2009

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 - 43800 VALLS
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

© Joan Ramon Segura
© Cossetània Edicions

Fotografies: Arxiu Fotogràfic Xavier Massot

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Gràfiques Moncunill, SL

ISBN: 978-84-9791-437-6

Dipòsit legal: T-266-2009

Introducció

El marc geogràfic

El Montsec forma part del sistema que els geògrafs defineixen com les serres exteriors prepirinenques, de les quals és el relleu més característic. Constitueix una estructura allargada en sentit aproximadament W-E, entre els meridians $0^{\circ} 34'$ i $1^{\circ} 02'$ E de Greenwich que, situats sobre el terreny, corresponen a la rodalia de Tolba a ponent, i al congost del Pas Nou a llevant, amb una llargada d'uns 36 quilòmetres. En sentit N-S, en canvi, la muntanya té una extensió molt més reduïda, compresa entre els paral·lels $42^{\circ} 00'$ i $42^{\circ} 07'$ N, només cosa d'uns 6 quilòmetres. Políticament, la serra es troba situada majorment en territori català, a cavall de les comarques de la Noguera i el Pallars Jussà, de les quals serveix de partió, i, en una petita part, en territori aragonès, inclòs a la Baixa Ribagorça.

El relleu

El Montsec estrictament, prescindint del relleus satèl·lits que compliquen l'estructura del massís, especialment a migjorn (muntanya de Sant Mamet, serres de Montclús, de Millà i de Savinós i, més al sud encara, les de Montdeví, Montassor, Sant Jordi i Mont-roig) es pot definir amb un sol mot: cinglera. Efectivament, en tota la seva llargada presenta un dilatat front de grans cingles calcaris encarats a migjorn, cingles que, al veïnatge dels grans congostos, assoleixen els 500 metres d'altura vertical. El vessant nord, en canvi, és un fort pendís que, vist de lluny, sembla regular, si bé de prop apareix complicat per una munió de barrancs de fort pendent, que han gratat la muntanya per donar lloc a una estructura que recorda una espina de peix. En les proximitats dels congostos, les carenes són esmolades; però, en allunyar-se'n, la part summital s'aplana per la presència d'una extensa superfície d'erosió, sense la qual la cresta de la muntanya sobrepassaria de llarg els 2.000 m d'altitud. L'aparent uniformitat de la serra és trencada en tres punts: els congostos de Mont-rebei, de Terradets i del Pas Nou, que la

divideixen en tres sector ben diferenciats, per bé que de característiques gairebé idèntiques i que, de ponent a llevant, són:

- 1) El Montsec de Montgai o de l'Estall, que rep el nom de sengles pobles, avui en ruïnes, arraulits als vessants nord i sud, respectivament. S'alça a partir de la rodalia de Tolba, amb un braç de serra que puja des del costat de Viacamp, i guanya altitud cap al SE (els Cunyols, 1.045 m; Santa Magdalena, 1.121 m) fins a assolir els 1.331 m de cota màxima. El seu costat de migjorn és un colossal cingle que s'abat amb una altura de centenars de metres sobre el llit de la Noguera Ribagorçana, i forma una de les dues immenses muralles que donen lloc al congost de Mont-rebei, el més espectacular i impressionant del nostre país per la seva estretor i grandiositat. La llargada d'aquest sector de la serra és d'uns 5 km.
- 2) El Montsec d'Ares s'inicia també en forma de grandiosa muralla calcària al costat català de l'extraordinari congost de Mont-rebei, i s'estén, en una llargada de 18 km, fins al jaç de la Noguera Pallaresa. La serra guanya altura ràpidament (serrat de la Corona, 1.573 m) i després en perd una mica a l'ampla depressió del Coll d'Ares (1.501 m), per enfilar-se seguidament a la cota màxima d'aquest sector, el castell de Sant Alís (1.676 m). Una nova depressió rebaixa la carena (la collada de Colobor), passada la qual torna a remuntar (serrat Alt, 1.635 m). Després d'aquest serrat, la carena perd de nou altitud (pas d'Osca, 1.346 m) però es manté encara força elevada (serrat de Fontfreda, 1.413 m) per donar lloc, més enllà, als precipicis que dominen el congost de Terradets.

Àger, Montsec, Sant Mamet i Coll d'Orenga

Aquesta muralla de roca, coneguda (impròpiament) com a paret de les Bagasses, és una de les més impressionants de Catalunya. El Montsec d'Ares té al nord el fons del barranc de Sant Esteve, mentre que a migjorn s'alça sobre la xamosa vall d'Àger, a la qual domina amb un desnivell de 1.000 m.

- 3) El Montsec de Meià o de Rúbies s'estén entre el congost de Terradets i el del Pas Nou. Té una llargada de poc més de 12 km i domina al nord la vall del riu Barcedana i a migjorn la ubèrrima coma de Meià. A partir de Terradets, la serra, sempre formada per alterosos cingles a migjorn i un fort pendent al nord, s'enfila ràpidament (lo Peladet, 1.469 m; el puig de Migjorn i el tossal de les Torretes, 1.677 m, cota màxima d'aquest sector i de tota la muntanya). Segueix elevada cap a llevant (puig de Mira Pallars-i-Urgell, 1.672 m, i puig del Camí Ramader, 1.634 m). A partir del pas de les Eugues, la serra ja perd nivell (roca Alta, 1.437 m; roca dels Arcs, 1.389 m), passada la qual s'abat amb un gran estímbal sobre el congost del Pas Nou, excavat per l'humil riu Boix. Realment, la muntanya es perllonga més cap a llevant, amb els cingles del Castellar i l'Esquena de Cabra, fins a la rodalia del santuari de Bonrepòs. Tradicionalment, però, el Montsec es considera que neix a ponent del Pas Nou.

Hem dit abans que el vessant N de la muntanya és un fort pendís complicat per l'existència de nombrosos barrancs. Efectivament, els barrancs són gairebé sempre d'orientació S-N i de gran pendent, malgrat que en assolir cotes baixes sovint canvien de sentit per orientar-se a l'est o a l'oest i la seva acció erosiva ha donat lloc a relleus satèl·lits notables (cingle de Lledó, aïllat pel barranc del Grau de les Xulles; roca Regina, pel de Sant Esteve o del Bosc), ambdós al Montsec d'Ares. Al Montsec de Rúbies, els relleus satèl·lits són menys importants.

Quant al vessant sud, el front de cingles és format per dos esglaons; el superior és sempre més regular i alterós. Els esglaons estan separats per una franja de terrenys més tous, que l'erosió ha treballat per originar un gran replà relativament plaer, d'amplada variable (més d'un quilòmetre, en alguns indrets) al qual denominem graonada mitjana. Aquesta graonada, per les seves característiques, permeté des de l'antigor l'establiment de conreus i de nuclis de població, avui desapareguts. També aquest vessant és accidentat per la presència de barrancs que, com els del vessant oposat, segueixen una direcció perpendicular a l'eix de la muntanya per torçar el seu curs en arribar a cotes baixes i donar lloc, al seu torn, a relleus satèl·lits, dels quals el més notable és el Montsec de Badià-Sant Bartomeu, aïllat pel barranc de la Pardina, al N del poble de Corçà.

El rocam

El Montsec és un relleu d'origen sedimentari, i la seva composició és majoritàriament calcària, molt evident a les grans cingleres. Només als extrems apareixen altres materials: gresos al N de Mont-rebei i conglomerats a ponent, als Cunyols, i a llevant, a l'Hostal Roig. També hi ha uns afloraments d'ofita, roca intrusiva, no sedimentària, a prop de l'Ametlla. Però la composició de tota la resta de la muntanya és, com hem dit, calcària, amb una notable excepció: la graonada mitjana, el gran replà de què hem fet esment, obeeix a la presència d'una capa de margues toves intercalada entre capes calcàries molt més dures, que han facilitat l'acció erosiva i el retrocés del cingle superior.

El Montsec és molt pobre en minerals. Només en zones perifèriques allunyades s'han assenyalat alguns jaciments (pirolusita, caolí, bauxita i guix, a diferents indrets). Però en plena muntanya només hi ha jaciments de carbó (lignit) que van estar en explotació fins a la primera meitat del segle XX. N'hi havia al Montsec de Rúbies (el Reguer), però els més importants es trobaven al NW de Corçà, a prop del riu Noguera Ribagorçana, actualment negats per l'embassament de Canelles. Les prospeccions fetes a la recerca de petroli no han obtingut resultats.

El Montsec, escola de geologia

La formació dels materials que avui constitueixen la muntanya s'inicià ara fa més de 200 milions d'anys i durà fins en fa només uns 30 milions, quan es van dipositar els conglomerats oligocènics que hem esmentat. Tota la muntanya, doncs, té el seu origen per sedimentació al fons de mars, estuaris i deltes desapareguts. Els terrenys més antics, visibles al peu de la muntanya, són guixos virolats i ofites del Keuper (triàsic superior) sobre els quals se superposen margues i dolomies del Lias, Dogger i Malm (juràssic) i al seu damunt els diversos pisos del cretaci, amb les margues de la graonada mitjana i les calcàries del campanià que formen l'alta cinglera superior, cobertes pel maastrichtià al vessant N de la serra. La sèrie estratigràfica, però, no és completa, ni de bon tros: hi ha discordances, és a dir, falten capes, sigui perquè l'erosió les va desmantellar, sigui perquè mai no es van formar per manca de sedimentació.

Els materials presents a la vall d'Àger i la coma de Meià, a la base de la serra, són més moderns (eocè) que els que constitueixen la muntanya pròpiament dita. Aquesta anomalia es deu al fet que durant l'orogènesi alpinopirinènca es produí l'aixecament i plegament dels materials sedimentats, fenomen que per terme mitjà i a escala humana hauria estat lent, gairebé imperceptible (uns pocs centímetres en tota una vida), però a escala geològica fou trasbalsador: els sediments s'alçaren més de mil metres al nord d'una falla o línia de fractura, i progressivament

lliscaren sobre els dipòsits plàstics del Keuper, que actuaren de lubricant, i formaren un mantell de corriment, el front del qual és la gran cinglera que veiem avui dia. La part meridional restà enfonsada i recoberta pels materials encavalcats, que pel cap baix procedien d'uns 30-50 km més al nord. La inclinació dels estrats varia de 30° a 40°, més encara en algun punt, fet que palesa el colossal esforç que fou necessari per a la formació de la serra. El procés, és clar, no fou tan senzill, però no és aquest llibret el lloc adient per descriure'l amb detall.

Posteriorment es dipositaren damunt materials detrítics (conglomerats oligocènics) que fossilitzaren els relleus més antics, i començà l'acció de serra de les dues Nogueres i del riu Boix, possiblement sobre fractures preexistents. Desmantellats els dipòsits oligocènics, seguí el lent però implacable treball de desgast dels rius, obligats a seguir tallant les dures calcàries subjacents fins a formar els colossals engorjats que avui admirem.

Testimoni de les eres passades són els fòssils, restes petrificades de plantes i animalons que hom pot trobar a molts indrets de la muntanya. Pel seu valor científic mereix especial esment la pedrera de calcàries litogràfiques de Rúbies (coneguda com a pedrera de Meià), que va estar en explotació a finals del segle XIX i començaments del XX. Descobrí i donà a conèixer aquest jaciment l'eminent enginyer de mines Lluís Marià Vidal, i de les seves capes de fina roca grisenca n'han sortit notables exemplars: granotes (de les més antigues que es coneixen), plomes d'au, peixos, crustacis, insectes, algun rèptil i diferents plantes, molt ben conservats, que ens parlen d'un hàbitat d'aigües poc profundes en un clima més càlid que l'actual. Un altre jaciment homòleg és el de la Cabroa, damunt de Santa Maria de Meià, del qual s'han obtingut també valuosos exemplars. Ambdós jaciments corresponen a la base del cretaci inferior, o sigui de fa uns 130 milions d'anys.

Sense arribar a l'interès científic d'aquests dos jaciments, que atreuen especialistes d'arreu d'Europa, són molts els llocs on també trobem vestigis de la vida pretèrita a la muntanya. Per exemple, del juràssic tenim braquiòpodes, mol·luscs i crinoides al barranc de les Fontetes (Montsec d'Ares) i al camí de Sant Sebastià (Montsec de Rúbies); del cretaci, hi ha rudistes arreu, i destaca l'escull coral·lí de la Llobera, a prop del coll de Cabesses, a llevant del Montsec de Rúbies. De la mateixa època són els gasteròpodes de la part mitjana del barranc del Fusteró, a llevant de Cal Camperol, i els crustacis de vora el Mas de Mingueretxo, ambdós a llevant del Montsec d'Ares. Finalment, a la Mata de Viudà, al peu del serrat de la Corona (Montsec d'Ares), s'hi pot veure alguna empremta de petjada de dinosaure.

Llastimosament, molts jaciments han estat saquejats pels visitants desaprensius, fins a límits difícils d'imaginar. Un fòssil

estudiat al seu lloc per un especialista és una font de coneixements sobre el passat. El mateix fòssil, a mans d'un inexpert, és inútil i sovint s'acaba llençat a les escombraries. En visitar un jaciment, doncs, deixem-lo com l'hem trobat. Limitem-nos a admirar-lo i preservem-lo per a les generacions futures.

Una altra manera de familiaritzar-se amb la història geològica de la muntanya és visitant els punts on són més aparents els diversos fenòmens. Per exemple, des del Peladet es veu de perfil el Montsec d'Ares, que mostra el bussament dels estrats, la superfície d'erosió summital i la graonada mitjana entre els cingles superior i inferior. El mateix es pot dir del Montsec de Rúbies vist des del serrat de Fontfreda, al Montsec d'Ares.

La visió dels grans congosts de Terradets i Mont-rebei des de llocs favorables és també ben didàctica. Per al darrer, és recomanable arribar al mas de Carlets i seguir uns minuts el camí de la Pardina fins abans de revoltar el serrat. També des de la Pertusa, o bé de Santa Quitèria (a migjorn del Montsec de l'Estall), es veu bé el congost, però de molt més lluny. Els Terradets s'aprecien molt bé des de la pedrera de Meià i des del camí vell d'Àger a Cellers, i també des de roca Regina i del serrat de Roques Blanques.

Hidrografia

A causa de la composició calcària del Montsec, bona part de les aigües pluvials són absorbides pel rocam carstificat i segueixen cursos subterranis a través de la densa xarxa d'esquerdes i diàclasis, per aflorar a l'exterior quan troben nivells impermeables. Les aigües no absorbides són drenades per una xarxa de torrents afluent dels grans rius que travessen la muntanya (Noguera Pallaresa i Noguera Ribagorçana), directament o per mitjà de torrents longitudinals que actuen de col·lectors. Al nord del Montsec de Rúbies, el col·lector és el riu de Barcedana, originat a la rodalia de l'Hostal Roig, que, després d'un curs gairebé rectilini de 9 km, vessa aigües a l'embassament de Cellers (Noguera Pallaresa), al peu de Llimiana.

Al nord del Montsec de Montgai o de l'Estall, els barrancs col·lectors són poc importants; el principal, el de Montgai, vessa a la Noguera Ribagorçana enfront del de la Maçana. Les aigües del vessant nord del Montsec d'Ares són recollides en bona part pel barranc de Sant Esteve, que més avall rep el nom de barranc del Bosc, el qual vessa a la Noguera Pallaresa en ple congost de Terradets, després d'un curs d'uns 15 km. El vessant nord-occidental, a partir del coll de la Fabregada, vessa aigües a la Noguera Ribagorçana a l'entrada del congost de Mont-rebei, per mitjà del barranc de la Maçana o del Solà.

El vessant sud és més complex. Al Montsec de l'Estall, llevat d'uns petits torrents que vessen directament a la Noguera

Ribagorçana poc més avall del congost de Mont-rebei, el col·lector més important és el barranc de Fet, afluent també de la Ribagorçana al sud de Santa Quitèria.

De les canals del Montsec d'Ares neixen un seguit de torrents (dels Colls, del Pinter, del Fusteró) que aflueixen a la Noguera Pallaresa al SW de l'estació d'Àger; els barrancs de l'Aigua, de Colobor, del Mestre, de les Fontetes i de Rubinat aporten llurs minsos cabals al riu Fred, col·lector de la vall d'Àger, que al seu torn vessa a la Noguera Pallaresa enfront de la Baronia de Sant Oïsmè. Més a ponent, el barranc de la Pardina recull els aiguavessos del serrat de la Corona i aflueix a la Noguera Ribagorçana al N de l'ermita de la Pertusa. Aquest torrent ha excavat un notable congost que deixa isolat un contrafort de la muntanya (Montsec de Badià o de Sant Bartomeu).

Al Montsec de Meià o Rúbies, el primer curs important és el riu Boix, que ha excavat el congost del Pas Nou i vessa aigües al Segre més avall de Baldomar. Al riu Boix aflueixen els barrancs del Montsec i de Sant Pere. Més a ponent, els del Reguer i Badaüls aflueixen al barranc del Taulet, i aquest a la Noguera Pallaresa enfront de l'estació d'Àger.

El barranc del Bosc, el riu Barcedana i el riu Boix, s'han considerat tradicionalment de cabal perenne, però la fortes sequeres dels darrers anys sovint els deixen amb un cabal insignificant, o fins i tot eixuts. La major part dels altres torrents només duen aigua en època de pluges. Anys enrere, sempre havíem vist amb aigua els barrancs de la Maçana, de Rúbies, del Fusteró o de la Pardina, però actualment és habitual trobar-los eixuts.

Les fonts són relativament abundoses, però la major part de les existents a la part alta de la muntanya s'han perdut a causa de la sequera i de l'abandonament. Per donar només uns exem-

Montsec de Rúbies i Llimiana

ples, al Montsec d'Ares fonts com la del Mas (al peu del castell de Sant Llorenç), de la Pedroneta, de l'Hospital, de Colobor i del Pla d'Escumó es poden donar per perdudes. Es mantenen encara més o menys precàriament les fonts de Carlets, de Miralles (captada per abastar el poble de Corçà) i del Panyello. Excepció notable és la de Gabrieló, de raig generós, que omple un gran dipòsit per utilitzar en cas d'incendi forestal. A nivell inferior, les fonts són més constants, com la de la Pardina, les de la rodalia d'Àger (que sovint ja no donen prou cabal per al consum de la vila) i la font Grossa de l'Ametlla. Al vessant nord, les fonts són a cota baixa, com les existents a l'entorn d'Alsamora. Només la font de la Carbonera (que al nostre temps hom ha vist eixuta, quan tenia fama de no estroncar-se mai) i la de la Bessa (o la Veça) s'enfilen pel coster.

Al Montsec de Rúbies la situació és semblant: subsisteixen la font de Rúbies (estat precari), la del Reguer, la del Zitó i, més a llevant, la de Paús. Al congost del Pas Nou és de refiar la font Blanca, però la de la Figuera i la de l'Edra s'arriben a eixugar. A l'entorn de Vilanova i de Santa Maria de Meià hi ha unes quantes fonts ben arranjades. I al congost de Terradets és cèlebre la font de les Bagasses, arran de carretera, de doll generós. Al

Mont-rebei

vessant nord hi ha la font del Cumó, a prop de l'Hostal Roig, i a ponent d'aquest la del Bou, de la Sarga i de s'Amorrés. Al fons de la vall del Barcedana són cabaloses les del Tibell i la d'Estanya. En aquest vessant del Montsec de Rúbies no hi ha cap font comparable en situació a la font de la Bessa. L'únic proveïment d'aigua es pot fer als còms del Forat del Gel (ara sovint eixuts) i a la cisterna de Sant Salvador (de dubtosa potabilitat).

A la muntanya hi ha algunes surgències intermitents (fonts mentideres, segons la gent del país), com els Forats del Queixigar, a prop d'Alsamora, la Mentidera del Pas Nou, vora l'Hostal Roig, i el Bullidor del barranc del Cuber. Però la més notable és el Forat de l'Or, que brolla molt de tard en tard amb un cabal extraordinari (ocasionalment més d'un metre cúbic per segon) en ple congost de Terradets, davant del pont vell del camí d'Àger.

Els grans rius que travessen la serra són aprofitats per a instal·lacions hidroelèctriques. La resclosa de Terradets, a la Noguera Pallaresa, crea un estany artificial de nivell força constant enfront de Cellers, i la de Canelles, a la Noguera Ribagorçana, origina un embassament de gran cabuda entre Catalunya i Aragó, si bé el seu nivell és molt variable. Quan és ple, la cua de l'embassament envaeix el congost de Mont-rebei.

Les coves i avencs

A causa de la seva natura calcària, el rocam del Montsec ha estat treballat al llarg dels mil·lenis per les aigües subterrànies, que pels coneguts processos de dissolució, corrosió i esfondrament han originat moltes cavitats subterrànies, més nombroses al Montsec d'Ares que al de Rúbies. Sense pretendre fer una llista de totes les conegudes, sí que podem esmentar les més importants. Al Montsec d'Ares són notables la cova Colomera (d'immensa boca oberta en ple congost de Mont-rebei), la cova Negra de Corçà, la del Brugal (amb un petit curs d'aigua subterrani) i la del Cambrot, i els grallers (avencs) de Corona, d'Alsamora, del Boixeguer (de grans proporcions), de Badià i, sobretot, el graller Gran del Corralot que, amb 165 m de profunditat i 1.292 m de recorregut, és el més important de tota la muntanya. També és interessant el graller del Cellar del Fuster, que s'havia emprat antany com a pou de gel natural.

Al Montsec de Rúbies són interessants les coves dels Muricecs (rica en formacions, malmeses pels visitants) i el Forat de l'Or (coneguda surgència intermitent), ambdues al congost de Terradets. També la cova Negra de Matasolana i el Forat del Gel, anomenat així perquè en el seu interior es formaven estalagmites de glaç, fenomen cada cop més infreqüent els darrers anys, de clima més eixut i calent. Dels avencs, anomenats querants en aquesta part de la muntanya, els més notables són el Querant de Meià i el de Paús.

Dels masos de Girbeta al cap del Montsec de Montgai o de l'Estall pel llogarret de Montgai, i retorn per la drecera

Aquesta excursió ens permet conèixer el sector del Montsec situat a l'extrem més occidental de la muntanya. Es tracta d'una sortida prou llarga que es pot escurçar si prenem la pista que surt de Viacamp vers al mas de Quintillà i continuant per un altre camí carreter fins a la carena principal. Aquesta alternativa està indicada amb rètols, però és una proposta que transcorre íntegrament per pista. Cal tenir present que algunes estan tancades al trànsit rodat amb cadenes.

L'itinerari que aquí descrivim surt de les masies de Girbeta, un indret prou interessant situat al nord del congost de Montrebei, i permet visitar el poble deshabitat de Montgai. Pugem a la carena per pista, però retornem per un antic camí de desbrossar fins al poble de Montgai, on refem el camí d'anada.

- Horari: 6 hores.
- Desnivell positiu: 900 m.
- Dificultat: Baixa. Només cal tenir present que és una excursió relativament llarga i la baixada per la drecera acaba sense sender definit.

Aproximació

En el km 86,2 de la carretera N-230 de Lleida a Viella prenem un trencall a la dreta. Un modest rètol de fusta ens informa que ens dirigim al llogarret de Girbeta (Xiribeta en la transcripció aragonesa). També ens indica que per aquí passen el sender de gran recorregut GR 18 i el sender de petit recorregut PR-HU 85. Continuem per una pista apta per a tot tipus de vehicles.

3 km. Arribem a l'agrupació de cases de Girbeta (620 m). A l'entrada, a la dreta, hi ha un pilaret de pedra sota l'advocació de Santa Cecília. Només roman habitada de forma permanent una casa, Cal Ventura, encara que en els darrers anys se n'han arranjat algunes com a segona residència. Malgrat aquesta revifalla urbanística, la majoria de les cases no han tingut sort i el pas dels anys les ha anat ensorrant. Des d'aquí destaca la visió sobre la torre de guaita que domina el

pas del congost de Mont-rebei, amb la silueta de la cara de la geganta que dibuixa el contrafort llevantí de la muntanya.

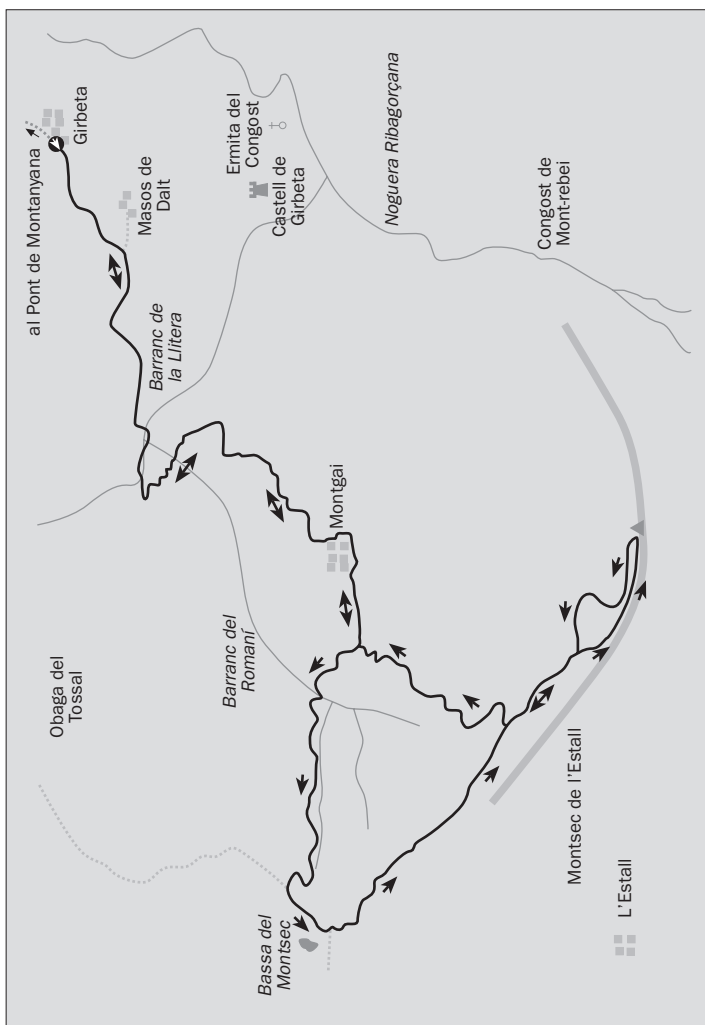
Descripció de l'itinerari

Des de l'extrem més meridional del llogarret, agafem un camí carreter que ve a ser la continuació de la pista d'accés per on hem arribat a Girbeta (620 m). Passem per davant de l'església i del rètol de fusta que ens indica el sender vers l'ermita de la Mare de Déu del Congost, a l'esquerra.

- 7'**. Creuem el barranc de la Font, que baixa generalment sec. Uns metres més enllà hi ha els suports d'una cadena que tancava el pas rodat a vehicles més enllà. Pel costat i paral·lel, a l'esquerra, s'inicia l'antic camí, prou ample i entre marges de pedra, que ens indueix a pensar que es tracta d'una carrerada.
- 12'**. La pista creua el camí. Continuem recte amb l'ajuda d'alguna marca blanca i groga del sender de petit recorregut.
- 17'**. Sortim a la pista que procedeix dels masos de Dalt. Des d'aquí podríem anar a la torre de guaita de Girbeta, tot seguint a l'esquerra el camí ramader (són 20'). Al cap de 60 m deixem la pista que travessa un camp i prenem l'antic camí amb un marge de pedra a l'esquerra. Poc després tornem a trobar una pista que va per l'esquerra de la carrerada. Des de Girbeta hem anat planejant entre camps de conreu en direcció SO per anar a cercar una barrancada inferior.

Mare de Déu del Congost

30'. Davant nostre apareix la fondalada del barranc de la Llitera. Seguim la pista avall.

38'. Bifurcació de pistes. Per la dreta en marxa una que puja per l'obaga del Tossal seguint una filera de gegantines torres d'una línia elèctrica de la llum. Nosaltres creuem a gual el torrent (570 m) en el punt més baix d'aquesta excursió. Pocs metres més amunt surt el camí vell per la dreta. La pista el va malmetre i gràcies a les fites que hi ha a cada cruïlla podem encara remuntar la costa pel senderó tradicional que unia els llogarrets de Girbeta i Montgai. També ens ajudaran en algun moment les velles marques grogues i blanques del sender de petit recorregut.

Arribem a creuar la pista més de cinc cops, i a vegades la resseguim una estona, ja que passa per damunt de l'antic vial. En algun moment podem albirar fins a quatre torres de guaita que demostren el valor estratègic que tingué el Montsec en els enfrontaments medievals entre els comtats cristians i els sarraïns: la torre de Girbeta, la més propera; la d'Alsamora, a llevant; la de l'antic castell de Castissent, al nord-est, i la de Viacamp, al nord-oest.

1 h 30'. Primeres cases de Montgai (854 m), poble arrambat a un característic cingle. Només resta un carreró, que actualment és ple de bardisses i pedres que han caigut de les cases. Si volem ser pràctics, és millor descendir al proper camí carreter que hi ha a l'esquerra. La majoria de cases estan enrunades i això provoca una profunda malenconia. Resta encara alguna casa dempeus, però és especialment interessant l'esglésiola romànica sota l'advocació de la Puríssima. Seguim la pista amunt, creuem un camp que constitueix una collada (886 m) entre el barranc de Montgai (a l'est), que drena directament a la Noguera Ribagorçana, i el de Romaní, que per l'altre vessant va al barranc de la Llitera. En aquest punt ens incorporarem en davallar del cap del Montsec. Prenem un camí carreter que baixa cap al barranc de Romaní. En un primer moment podem prendre un tram del vell camí que descendeix per l'esquerra i fa dreuera.

*Girbeta.
Senyalització
del camí de
Nostra
Senyora del
Congost*

Índex

Homenatge a en Manuel Cortès	3
Introducció.....	5
El medi natural del Montsec.....	25

ITINERARIS

1. Dels masos de Girbeta al cap del Montsec de Montgai o de l'Estall pel llogarret de Montgai, i retorn per la dreuera	31
2. Travessa de Corçà al congost de Mont-rebei i el Pont de Montanyana	37
3. De l'estació de trens d'Àger fins a Corçà passant per l'Ametlla i Àger.....	43
4. De Corçà a la Ferrata de la Pertusa i l'ermita de la Mare de Déu de la Pertusa	47
5. De l'aparcament de la Pertusa al barranc de la Pardina i a la Ferrata de la Pardina i fins al castell de Sant Llorenç i retorn per mas Carlets	51
6. De Corçà al castell de Sant Llorenç, pujada a la carena del serrat de Corona pel grau de l'Oró, descens pel grau de l'Onso fins al mas de Carlets i retorn a Corçà	57
7. D'Àger al santuari de Pedra, ascens a la canal de l'Embut, tram superior dels Feixants, cim de Sant Alís, descens per la canal de la Roca Foradada i retorn a Àger	63
8. D'Àger al santuari de Colobor, els Feixants del Montsec i Sant Alís i tornada per la canal dels Pous de Gel, la font de Grealó i el santuari de Pedra	71

9. D'Àger al santuari de Colobor, ascens al cingle superior pel Feixant de les Àligues, descens pel pas de la canal de l'Embut i retorn a Àger 79
10. D'Àger al santuari de Colobor i al roure de Cala Fi, pujada al Pas Nou, descens per la canal Xurulla i retorn a Àger.....85
11. De l'Ametlla a la canal d'Osca, al Feixant de Carlets i al serrat Alt, descens pel pas del Llop al roure de Cala Fi i retorn a l'Ametlla.....91
12. De l'Ametlla a la canal d'Osca i fageda del Montsec, ascens al serrat de la Fontfreda, descens per la canal de la Coscolla al pla d'Escumó i retorn pel camí del Montsec.....97
13. De l'aparcament del congost de Mont-rebei al poblat d'Altamiris, descens al grau de les Xulles i Alsamora i retorn pel barranc de la Juliana 103
14. D'Alsamora pel grau de les Xulles fins al serrat de Corona i, des del coll d'Ares, retorn per l'ermita de la Fabregada 109
15. De Sant Esteve de la Sarga al cim de Sant Alís pels colls de la Pua i d'Ares i retorn pel barranc de la Pua Sarga 115
16. De Moror a la font de la Bessa, pujada a Sant Alís, descens pel coll de Placell fins al llogarret de Beniure i retorn.....121
17. De Moror a l'ermita de Sant Martí de les Tombetes, pujada al serrat Alt fins a la collada de Colobor, descens per la font de la Bessa i retorn.....127
18. Del barranc del Bosc a la roca Regina i a l'estació de ferrocarrils de Cellers.....133
19. De l'estació de Cellers al collet de la cova de Sant Miquel, els Trullets, el barranc de Sant Esteve, Beniure, Sant Esteve de la Sarga, el coll de la Fabregada i Alsamora 137
20. De la font de les Bagasses al llogarret de Rúbies, la Portella Blanca, el cim del Peladet, descens pel pas de la Lloba i retorn 143
21. De la Passarel·la d'Àger a la Pedrera de Meià, Rúbies i la Portella Blanca, ascens al tossal de les Torretes, descens pel Reguer i la collada de Rúbies i retorn.....149

22. De Santa Maria de Meià a l'ermita de Sant Alís,
pujada pel Camí Ramader al puig del Mira Pallars-i-Urgell,
descens pel grau Ample i pel barranc de la Cabroa
i retorn 155
23. De Cal Mans al pas de les Eugues, el puig del Mira
Pallars-i-Urgell, el tossal de les Torretes i la Portella
Blanca, descens al llogarret de Rúbies i retorn 161
24. De Vilanova de Meià al coll de Meià, dòlmens de la
Lluella del Llop, santuari del Puig de Meià i retorn 167
25. De la pista de Rúbies a la font de Paús, el pas de
Nerill, el Feixant de Roca Alta, Roca Alta i descens
pel Graell de Roca Alta 173
26. De la carretera de Llimiana al camí de les Cent
Corbes, ascens a l'ermita de Sant Salvador del Bosc,
Portella Blanca, tossal de les Torretes, puig del Mira
Pallars-i-Urgell i retorn pel barranc de la Barcedana.....177
27. De l'Hostal Roig a la cabana dels Pastors, el Forat
del Gel, l'ermita de Sant Salvador del Bosc, descens
al riu de Barcedana i retorn.....183
28. Del coll de Cabesses a l'ermita de Sant Serni
i pel graell homònim fins al Pelat i la cova de l'Aigua,
descens per la coma de l'Espinalt i el barranc de
Cuber fins a l'ermita de Santa Cecília i retorn
per Fabregada 189

89. Itineraris de natura pel Gaià, el Foix i l'Anoia <i>X. Bayer - C. Guasch</i>	97. Les ascensions de Verdaguer al Pirineu <i>Bernat Gasull i Roig</i>
90. En BTT per la vall de Tuixent i la Vansa <i>Joan Ramon Segura</i>	98. 50 ascensions fàcils pel Pirineu català <i>Manel Figuera</i>
91. La Costa Brava a peu <i>Sergi Lara</i>	99. Itineraris a peu per la Vall Fosca <i>Sergi Galanó</i>
92. El massís de la Maladeta <i>T. Tobal - J. Pons - R. Solís</i>	100. Volta a Catalunya en BTT <i>Josep Insa Montava</i>
93. El Pallars Sobirà en BTT <i>Xavier Agut</i>	101. Camins del serè. 25 circuits a peu pels voltants del Camp de Tarragona <i>Antoni Cabré Puig</i>
94. Caminant el Pallars Jussà <i>Jordi Tutusaus</i>	102. Excursions i caminades pel Vallès <i>Pere Robert</i>
95. El massís del Port. El plaer de l'aventura <i>Vicent Pellicer</i>	103. Excursions pel Montsec <i>Joan Ramon Segura</i>
96. Muntanyes de Canejan. Val de Toran <i>M. Timoneda - J. Llanes</i>	